

ภาคที่สอง

วัตถุประสงค์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล

การแบ่งสรรเอกชนระหว่างประเทศ

การแบ่งสรรเอกชนระหว่างประเทศ คือหลักการที่กำหนดขึ้นเพื่อแบ่งบุคคลออกไป เพื่อให้เห็นว่าเป็นบุคคลของประเทศใด โดยกำหนดเอา “สัญชาติ” เป็นเกณฑ์ในการแบ่งที่สำคัญประการหนึ่ง (เกณฑ์หลักในการแบ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ “ภูมิลำเนา” จะกล่าวต่อไปใน ส่วนที่ 3)

คำว่า “สัญชาติ Nationality” นี้ บรรดานักกฎหมายกฎหมายระหว่างประเทศหลายท่าน ได้ให้ความหมายหรือนิยามไว้ต่าง ๆ กันอาทิเช่น

(1) สัญชาติ หมายถึง สภาพหรือสถานะของบุคคลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งอาจมีหลักเกณฑ์ที่กว้างขวางหรือรัดกุมกว่ากันแตกต่างกันไป อันเป็นผลมาจากสาเหตุที่ว่า แต่ละประเทศย่อมมีลักษณะแตกต่างกันทางจารีตประเพณี ประวัติศาสตร์ ตลอดจนเหตุผลทางด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมือง

(2) สัญชาติ หมายถึง สิ่งผูกพันทางการเมืองและจิตใจ อันมีลักษณะผูกมัดบุคคลไว้กับรัฐใดรัฐหนึ่ง

การแบ่งสรรเอกชนระหว่างประเทศ อาจแยกพิจารณาโดยลำดับดังนี้.

ส่วนที่ 1 สัญชาติของบุคคล

ก. หลักทั่วไปของสัญชาติ

สาระสำคัญแห่งหลักทั่วไปของสัญชาติอยู่ที่ว่า กฎหมายภายในของแต่ละประเทศ บัญญัติสภาพหรือสถานะของบุคคลที่เรียกว่าสัญชาติขึ้นนั้นก็เพื่อให้ทราบ ว่า วัตถุประสงค์ของ สัญชาติในระบบกฎหมายระหว่างประเทศมุ่งประสงค์ประการใด มีไว้เพื่อประโยชน์อะไร

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ สัญชาติของบุคคลมุ่งประสงค์ในการก่อให้เกิด สิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน ในประการที่จะใช้อย่างยันหรือต้องปฏิบัติต่อรัฐ อธิปไตยอื่น

ข. สิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน

หมายความว่า รัฐมีสิทธิตามกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับคนชาติของตน อัน รวมถึงอำนาจและหน้าที่ของรัฐด้วย

สิทธิและหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับคนชาติของตน อาจแยกพิจารณาเป็นข้อ ๆ ดังนี้.—

(1) สิทธิในการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติในต่างประเทศ อาจเรียกว่าการคุ้มครองทางการทูต ซึ่งมีความหมายกว้างขวาง กล่าวคือรวมทั้งการใช้กำลังและการชู่ว่าจะใช้กำลัง และปฏิบัติการ ตลอดจนมาตรการอันมีลักษณะเป็นการป้องกันอันตราย และมีวัตถุประสงค์เพื่อผ่อนคลายนผลเสียหายอันเกิดจากภัยอันตรายต่าง ๆ ด้วย

(2) สิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอันเกิดต่อคนชาติเรียกว่า การเรียกร้องสิทธิระหว่างประเทศ (international claims) หรืออีกนัยหนึ่งการเรียกร้องสิทธิของเอกชน (private claims) ในกรณีนี้ ควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การเรียกร้องสิทธิของเอกชน และการเรียกร้องสิทธิระหว่างประเทศนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน หากแต่พิจารณากันคนละแง่ หมายความว่า การเรียกร้องสิทธินั้นจะต้องมีเอกชนเป็นผู้เสียหายเสียก่อน และต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น เอกชน (ผู้เสียหาย) ได้พยายามหรือได้หาทางแก้สิทธิจนหมดสิ้นแล้ว จึงได้มาร้องเรียนต่อรัฐที่ตนเป็นคนชาติ เพื่อให้รัฐนั้นใช้สิทธิเรียกร้องระหว่างประเทศฟ้องร้องขอชดเชยความเสียหายต่อจำเลย ผู้เป็นรัฐที่ก่อความเสียหายให้คนชาติของตนต่อไป ต่อจากนั้น เป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องพิจารณาเพื่อหาข้อยุติว่า จะนำเรื่องขึ้นว่ากล่าวหรือดำเนินคดีระหว่างประเทศกับรับผู้ก่อความเสียหายหรือไม่ประการใด หากปรากฏว่ารัฐผู้เป็นโจทก์สรุปข้อยุติว่าตกลงใจจะดำเนินคดี ซึ่งหมายถึงว่าได้ตกลงจะใช้สิทธิสนับสนุนข้อเรียกร้องของคนชาติแล้ว ผลที่เกิดติดตามมาก็คือข้อเรียกร้องของเอกชนจะแปรสภาพเป็นข้อเรียกร้องระหว่างประเทศ คือ ระหว่างรัฐผู้เป็นโจทก์กับรัฐผู้ก่อความเสียหาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ย่อมสะท้อนให้เห็นได้ว่า สัญชาติ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการชี้ขาดว่า รัฐผู้เป็นโจทก์จะมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล หรือดำเนินคดีทางด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศหรือไม่

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิสูจน์ให้ได้ความแน่นอนเสียก่อนว่า เอกชนผู้ได้รับความเสียหายนั้นเป็นผู้ถือสัญชาติของรัฐที่ยื่นฟ้องร้องเป็นโจทก์ หรือทำหน้าที่เป็นเจ้าทุกข์ผู้ร้องเรียน

(3) สิทธิในการเรียกเก็บภาษีอากรจากคนชาติ แม้ว่ารายได้นั้นจะมีต้นกำเนิดนอกอาณาเขตของรัฐที่บุคคลนั้นเป็นคนชาติ

(4) สิทธิในการเรียกเกณฑ์คนชาติเพื่อเข้ารับราชการทหารโดยอาศัยเหตุผลเกี่ยวกับสัญชาติที่ว่า การที่รัฐให้สัญชาติแก่บุคคล รัฐย่อมมีสิทธิจะเรียกเกณฑ์เพื่อให้บุคคลเข้ารับราชการทหารได้ ตามกฎหมายภายในว่าด้วยการรับราชการทหาร

(5) หน้าที่ของรับในการยอมรับให้คนชาติของตนเข้าประเทศจะปฏิเสธไม่ยอมให้คนชาติของตนเดินทางเข้าประเทศไม่ได้ เพราะคนชาติมีสิทธิตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และมนุษยธรรมที่จะเข้าเมืองประเทศของตนได้ทุกโอกาส สำหรับคนต่างด้าว รัฐย่อมมีสิทธิขับไล่ออกไปและมีสิทธิไม่ยอมให้เข้าเมืองได้

(6) อำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาของศาลที่คนของตนเป็นคู่กรณี กล่าวคือ สัญชาติยังเป็นมูลฐานทางกฎหมายของการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐซึ่งรวมทั้งอำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการอันหมายถึงอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลในระบบกฎหมายภายในด้วยทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสารบัญญัติของแต่ละประเทศ

ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ อำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลตามระบบกฎหมายภายใน ยึดหลักมูลฐานสำคัญ 2 ประการ คือ

หลักดินแดน หมายถึงอธิปไตยทางดินแดน

และหลักบุคคล หมายถึงอธิปไตยเหนือคนชาติ หรือบรรดาสรรพสิ่งที่ถือว่ามีสัญชาติของรัฐที่ใช้อำนาจอธิปไตย เช่น นิติบุคคล เรือเดินสมุทร และอากาศยาน

(7) สิทธิ และอำนาจหน้าที่ของรัฐในยามสงคราม กฎหมายระหว่างประเทศวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและอำนาจหน้าที่ของรัฐในยามสงครามไว้ กล่าวคือ นอกจากคนชาติของตนเอง ซึ่งรัฐมีสิทธิและหน้าที่ทั้งในด้านการเรียกเกณฑ์ และการให้ความคุ้มครอง รวมทั้งพลเรือนและทหารแล้ว รัฐยังมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับคนชาติของประเทศอื่นอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะกำหนดสถานที่อยู่ หรืออำนาจการริบทรัพย์สิน อันเป็นของคนชาติศัตรู หรือบัญญัติกฎหมายภายในเพื่อการนี้โดยเฉพาะ เช่น กฎหมายห้ามทำการค้ากับศัตรู

ค. การได้สัญชาติโดยการเกิด

การบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคลโดยการเกิดนี้ มีหลักที่ประเทศต่าง ๆ ถือเป็นแนวทางในการบัญญัติอยู่ 2 หลัก คือ.—

1. หลักดินแดน (Jus soil) ถือว่า ทารกเกิดในดินแดนของประเทศใดย่อมได้สัญชาติของประเทศนั้น ไม่ว่าทารกนี้จะเกิดจากคนสัญชาติของประเทศนั้น หรือคนสัญชาติประเทศอื่น

หลักดินแดนนี้ อาศัยเหตุผลที่ว่า ทารกเกิดในดินแดนของประเทศใดย่อมได้รับการปลูกฝังให้มีความผูกพันกับดินแดน ผูกพันกับหมู่เหล่า และสภาพธรรมชาติ ตลอดจนจนได้รับการเสริมสร้างให้มีเอกลักษณ์และบุคลิกลักษณะเป็นพลเมืองของประเทศนั้นโดยสมบูรณ์

2. หลักสืบสายโลหิต (Jus sanguinis) ถือว่า ทารกจะต้องมีสัญชาติของบิดาหรือมารดา ซึ่งมีความผูกพันกันทางสายเลือด ไม่ว่าทารกนั้นจะเกิดในประเทศที่บิดาหรือมารดามีสัญชาติ

หรือเกิดในต่างประเทศ

หลักสืบสายโลหิต อาศัยเหตุผลที่ว่า ความสัมพันธ์ทางสายโลหิตเป็นความสัมพันธ์ที่ฝังรากลึกยิ่งกว่าความสัมพันธ์ทางอื่นใด กล่าวคือบิดามารดาย่อมมีอิทธิพลเหนือบุตรยิ่งกว่าดินแดนที่เกิด

การจำแนกการบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคล โดยการเกิด โดยยึดหลักดินแดนหรือหลักสืบสายโลหิต พอจะจำแนกได้ดังนี้.—

(1) ประเทศที่ยึดหลักดินแดนเป็นเกณฑ์หลัก ได้แก่ ประเทศต่าง ๆ ในแถบอเมริกาใต้และอเมริกากลาง เช่น บราซิล โคลัมเบีย เวเนซุเอลา อาร์เจนตินา เปรู ชิลี เป็นต้น

(2) ประเทศที่ยึดหลักสืบสายโลหิตโดยตรง เช่น จีน รัสเซีย ออสเตรีย ญี่ปุ่น เดนมาร์ก กรีซ สวีเดน นอร์เวย์ เป็นต้น

(3) ประเทศที่ยึดหลักดินแดนเป็นเกณฑ์หลัก และยึดหลักสืบสายโลหิตเป็นเกณฑ์รอง เช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา

(4) ประเทศที่ยึดหลักผสม กล่าวยึดทั้งหลักดินแดนและหลักสืบสายโลหิตเป็นเกณฑ์ร่วม เช่น ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส สเปน เบลเยียม อิตาลี รวมทั้งประเทศไทย (โดยพิจารณาได้จาก พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508)

ข้อสังเกต โดยเหตุที่การบัญญัติกฎหมายให้สัญชาติแก่บุคคลโดยการเกิดบางประเทศยึดหลักดินแดน บางประเทศยึดหลักสืบสายโลหิต ย่อมทำให้เกิดกรณีบุคคลได้สองสัญชาติในขณะเกิด ตัวอย่างเช่น นายแดง และนางเขียวเป็นคนสัญชาติไทย แต่ไปทำมาหากินอยู่ในสหรัฐอเมริกาต่อมานางเขียวคลอดบุตรในสหรัฐอเมริกา ดังนี้ บุตรของนางเขียวย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต และได้สัญชาติอเมริกาตามหลักดินแดน

ง. การได้สัญชาติภายหลังการเกิด

การได้สัญชาติภายหลังการเกิด หมายความว่า บุคคลได้รับสัญชาติภายหลังที่เกิดมาแล้ว ซึ่งมีอยู่ 3 กรณี คือ.—

(1) **การแปลงสัญชาติ** จะเกิดขึ้นได้ด้วยการแสดงเจตนาโดยความสมัครใจของบุคคลในการที่จะขอเปลี่ยนแปลงมาถือสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่ง และรัฐดังกล่าวนั้นได้ยินยอมให้บุคคลนั้นถือสัญชาติของรัฐตนได้

เงื่อนไขทั่วไปของการแปลงสัญชาติ.—

(1.1) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องมีลักษณะและคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายแห่งรัฐที่บุคคลนั้นจะขอถือสัญชาติใหม่

(1.2) การอนุญาตให้แปลงสัญชาติได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่บุคคลจะขอถือสัญชาติใหม่ ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดในการนี้ (พิจารณา พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 12, 14, 15, ประกอบ)

(2) การสมรส การสมรสในส่วนที่เกี่ยวกับการได้สัญชาติภายหลังการเกิดนี้ หมายถึง การสมรสระหว่างคู่สมรสต่างชาติดังกล่าว การสมรสในลักษณะดังกล่าว ย่อมมีผลให้คู่สมรสฝ่ายหญิงได้สัญชาติใหม่ คือสัญชาติของสามีด้วย แต่หลักที่ว่านี้ไม่เป็นที่ยอมรับกันทุกประเทศ กล่าวคือ ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ยึดถือหลักต่างกัน โดยแยกออกเป็น 2 กลุ่ม.—

(2.1) กลุ่มที่หนึ่ง ยึดถือหลักที่ว่า คู่สมรสฝ่ายหญิงย่อมได้สัญชาติของสามีด้วยในทันที โดยไม่จำเป็นต้องแสดงความจำนงในการขอถือสัญชาติใหม่ (ตามสามี) แต่ประการใด

(2.2) กลุ่มที่สอง ยึดถือหลักที่ว่าคู่สมรสฝ่ายหญิงจะได้สัญชาติของสามีด้วยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับแสดงเจตนาเป็นสำคัญ หมายความว่าคู่สมรสฝ่ายหญิงนั้นยังคงถือสัญชาติเดิมของตนต่อไป จนกว่าจะแสดงเจตนาการละสัญชาติเดิม ไปถือสัญชาติใหม่ตามสามี

ข้อสังเกต ประเทศไทยยึดถือตามหลักของกลุ่มที่สอง โดยพิจารณาได้จาก พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 9

(3) การได้คืนสัญชาติ หมายถึง กรณีที่บุคคลคนหนึ่งได้เสียสัญชาติเดิมของตนไป ไม่ว่าจะโดยสาเหตุใดก็ตาม แต่ต่อมาบุคคลนั้นกลับได้สัญชาติเดิมคืนมาโดยอาศัยหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

จ. การเสียสัญชาติ การเสียสัญชาติของบุคคล อาจเกิดขึ้นจากสาเหตุดังต่อไปนี้.—

- (1) การละสัญชาติ
- (2) การถอนสัญชาติ
- (3) การขาดจากสัญชาติ
- (4) การแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว
- (5) การเปลี่ยนสัญชาติ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขต
- (6) การที่หญิงคู่สมรสได้สัญชาติใหม่ตามสามี เป็นเหตุให้ขาดจากสัญชาติเดิม

ส่วนที่ 2 การได้และการเสียสัญชาติตามกฎหมายไทย

ก. การได้สัญชาติไทย อาจแยกพิจารณาเป็น 4 หัวข้อดังนี้.-

(1) สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1.1) การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต โดยหลักทั่วไปแล้ว ยึดถือการสืบสายโลหิตทางบิดาเป็นเกณฑ์หลัก โดยอนุมาณจากชนบทรรมนิยมประเพณีไทยที่ว่าบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นเจ้าบ้าน และรับผิดชอบโดยตรงต่อการดำรงอยู่ในทุก ๆ ด้านของครอบครัวประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง โดยการคำนึงถึงสภาวะตามธรรมชาติที่ว่า สายเลือดของบิดาย่อมมีความเข้มข้นสืบทอดไปยังบุตรได้มากกว่าทางสายอื่น

บทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2502 ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลต่อไปนี้ ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

(1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรไทย

(2) ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย โดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ

คำอธิบาย :- เพื่อความเข้าใจและสะดวกในการพิจารณาจึงแยกพิจารณามาตรา 7 ออกเป็น 2 กรณี.-

กรณีแรก บุตรที่มีบิดาสัญชาติไทย มาตรา 7(1) หมายความว่าถึงกรณีที่บุตรนั้นมีสภาพบุคคลในขณะที่บิดามีสัญชาติไทย บุตรนั้นย่อมได้สัญชาติไทยตามบิดา โดยไม่ต้องคำนึงว่าบิดาจะได้สัญชาติไทยมาตั้งแต่เกิดหรือได้สัญชาติไทยมาภายหลังการเกิด ทั้งนี้ ขอให้จดจำไว้ว่าหมายเฉพาะ บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย คือ ทารกที่เกิดมาในขณะที่บิดามารดาเป็นสามีภริยากันโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

ข้อสังเกต อนึ่ง สำหรับกรณีบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ.มาตรา 1547 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกันจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร” จะถือว่าได้สัญชาติไทยตามบิดาเหมือนกรณีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ กรณีน่าจะถือว่า ควรได้สัญชาติไทยตั้งแต่เกิด กล่าวคือ ได้สัญชาติไทยตามบิดาย้อนหลังไปถึงวันเกิด เหตุผลสนับสนุน คือ

(ก) ข้อเท็จจริงปรากฏอยู่ในตัวชัดเจนแล้วว่า สืบสายโลหิตมาจากบิดาโดยตรง

(ข) เป็นการสอดคล้องและรับกันกับเจตนารมณ์แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งมุ่งประสงค์ให้บุตรที่เกิดจากบิดาสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามบิดา (แต่

ทั้งนี้ไม่รวมถึงกรณีที่บุตรนั้นบรรลุนิติภาวะแล้ว ไม่ว่าจะโดยอายุหรือการสมรส เพราะการเปลี่ยนแปลงสัญชาติของบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ ย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วยความสมัครใจ หาใช่โดยผลของกฎหมายแต่ประการใด

ส่วนกรณีต่อไปที่ควรพิจารณาคือ กรณีบุตรบุญธรรม ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น คือ บุตรบุญธรรมมีสัญชาติอื่น แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสัญชาติไทย กรณีเช่นนี้จะถือได้หรือไม่ว่า บุตรบุญธรรมนั้นย่อมได้สัญชาติตามผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย เห็นว่า ไม่อาจได้สัญชาติไทยตามผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะ-

(ก) ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ตามมาตรา 1598/28 แห่ง ป.พ.พ. ถือว่าไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ทางสายโลหิต ตามหลักการได้สัญชาติโดยการเกิดตามหลักสืบสายโลหิต

(ข) สถานะทางกฎหมายของบุตรบุญธรรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ไม่มั่นคงเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น อาจจดทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยการตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้ (มาตรา 1598/31 วรรคแรกและวรรคท้าย) ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมสมรสกัน (มาตรา 1598/32 และมาตรา 1451) หรือเลิกกันโดยคำพิพากษาของศาล (มาตรา 1598/36)

กรณีที่สอง บุตรที่มีมารดาสัญชาติไทย (มาตรา 7(2)) บัญญัติขึ้นไว้ก็เพื่อป้องกันและคุ้มครองมิให้มีบุตร ซึ่งไม่ปรากฏบิดาเป็นคนไร้สัญชาติ หรือไม่อาจได้สัญชาติโดยหลักดินแดน กลายเป็นคนไร้สัญชาติ

หลักเกณฑ์การได้สัญชาติไทยของบุตรที่มีมารดาสัญชาติไทยตามมาตรา 7(2) มีดังนี้-

(ก) บุตรนั้นมีสภาพบุคคลตามกฎหมายในขณะที่มารดามีสัญชาติไทย

(ข) ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(ค) บุตรนั้นเกิดนอกราชอาณาจักรไทย (หากเกิดในราชอาณาจักรไทยก็ได้สัญชาติไทยโดยอาศัยหลักดินแดน ตามมาตรา 7(3))

(1.2) การได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน มาตรา 7(3) แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 วางหลักการได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดนไว้ว่า "ผู้เกิดในราชอาณาจักรไม่ย่อมได้สัญชาติไทย"

สาระสำคัญแห่งมาตรา 7(3) ที่ควรพิจารณาต่อไปคือ ผู้ใดบ้างที่จะได้สัญชาติไทยโดยการเกิดตามหลักดินแดน ตามนัยแห่งมาตรา 7(3) คือ-

(ก) เด็กที่เกิดจากบิดามารดามีสัญชาติไทย ก็ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิต บิดา ตามมาตรา 7(1) แล้ว ยังได้สัญชาติไทย โดยการเกิดตามหลักดินแดนตามมาตรา 7(3)

อีกด้วย

(ข) เด็กที่เกิดจากมารดามีสัญชาติไทย ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่เด็กนั้นอาจมีสัญชาติอื่นอีกด้วย หากบิดาเป็นคนต่างด้าวและกฎหมายแห่งประเทศเจ้าของสัญชาติของบิดา ย่อมให้บุตรที่เกิดนอกประเทศเจ้าของสัญชาตินั้นถือสัญชาติตามบิดาได้ด้วย ก็จะมีผลให้เด็กนั้นเป็นคนมีสองสัญชาติ

(ค) เด็กที่เกิดจากบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว หากกฎหมายแห่งประเทศเจ้าของสัญชาติของบิดามารดานั้น ถือว่าบุตรนั้นได้สัญชาติตามบิดามารดาด้วย ไม่ว่าจะเกิด ณ ที่ใดแล้ว และเมื่อพิจารณาตามกฎหมายสัญชาติไทย ก็ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนด้วย ทำให้เด็กนั้นเป็นคนสองสัญชาติคือ มีสัญชาติตามบิดามารดาตามหลักสืบสายโลหิตและมีสัญชาติไทยตามหลักดินแดน

(ง) เด็กที่เกิดจากมารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน อาจจะเป็นเพราะว่าไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของเด็กหรือบิดาเป็นคนไร้สัญชาติ หรือกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดามารดาไม่ถือว่าเด็กที่เกิดในต่างประเทศเช่นในกรณีนี้ โดยสัญชาติของบิดามารดา ตัวอย่างเช่น กฎหมายสัญชาติประเทศอาฟริกาใต้ ไม่ถือว่าเด็กที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาสัญชาติอาฟริกาใต้ ได้สัญชาติอาฟริกาใต้ ตราบใดที่เด็กนั้นยังไม่มีภูมิลำเนาในประเทศอาฟริกาใต้ จึงต้องถือว่าเด็กนั้นมีเพียงสัญชาติเดียว คือสัญชาติไทย

(จ) เด็กซึ่งบิดามารดาไม่ปรากฏสัญชาติ ย่อมได้รับสัญชาติไทยตามหลักดินแดน หากเกิดในราชอาณาจักรไทย

(ฉ) เด็กซึ่งไม่ปรากฏบิดามารดา หรือเด็กที่ถูกทอดทิ้งโดยไม่ทราบว่าเป็นบิดามารดา ย่อมได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน เพราะเกิดในราชอาณาจักรไทย

หมายเหตุ พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 4 ให้ยกเลิกความในมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียด ใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 43)

ข้อยกเว้นหลักกฎหมายสัญชาติไทยคือ "บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักร แต่ไม่ได้สัญชาติไทย"

หมายถึง บุคคลซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มิได้สัญชาติไทยเพราะกฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้น อาจแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ.—

(1) ข้อยกเว้นตามมาตรา 8 พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งบัญญัติว่า "ผู้เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว ย่อมมิได้สัญชาติไทย ถ้าขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็น

- (1) หัวหน้าคณะผู้แทนทางทูต หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางทูต
- (2) หัวหน้าคณะผู้แทนทางกงสุล หรือเจ้าหน้าที่ในคณะผู้แทนทางกงสุล
- (3) พนักงานหรือผู้เชี่ยวชาญขององค์การระหว่างประเทศ
- (4) คนในครอบครัวซึ่งเป็นญาติอยู่ในความอุปการะหรือคนใช้ ซึ่งเดินทางจากต่างประเทศ มาอยู่กับบุคคลใน (1) (2) หรือ (3)”

หมายความว่า ถ้าเข้าลักษณะหลักเกณฑ์ตามที่มาตรา 8 กำหนดไว้แล้ว แม้จะเกิดในราชอาณาจักรไทย ก็ย่อมไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน (ส่วนหลักเกณฑ์และรายละเอียด ของ (1) (2) (3) หรือ (4) ตามมาตรา 8 ศึกษาได้จากกฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับอนุสัญญากรุงเวียนนา ค.ศ. 1961 ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต)

(2) ข้อยกเว้นตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 หมายถึง บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยมีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นคนต่างด้าว หรือ โดยมีมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นที่ทราบกันดีว่าผู้ใดเป็นบิดาแต่ไม่ได้สมรสกันถูกต้องตามกฎหมาย หรือบิดามีได้ทำการรับรองบุตร และในขณะที่บุคคลนั้นเกิด บิดาหรือมารดาดังกล่าวเป็น

(ก) บุคคลที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษ ตัวอย่างเช่น ผู้ลี้ภัยทางการเมือง

(ข) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว ตัวอย่างเช่น นักลงทุนชาวต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน

(ค) บุคคลผู้เข้ามาในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองตัวอย่างที่เด่นชัดที่สุดปรากฏอยู่ในปัจจุบันคือ ปัญหาชาวเขมรอพยพเข้ามาประเทศไทย

ผล บุคคลตามลักษณะและหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ หากเกิดในราชอาณาจักรไทย ภายหลังจากวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ถือว่าไม่ได้สัญชาติไทย ตามมาตรา 7(3) แห่ง พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. 2508 เว้นแต่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จะพิจารณาเห็นสมควรและสั่งให้บุคคลเฉพาะรายมีสัญชาติไทยได้

หมายเหตุ : พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ. สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 43)

(2) สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ

ในเบื้องต้น ควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การแปลงสัญชาติคือ การที่รัฐใดรัฐหนึ่ง ให้สัญชาติของรัฐนั้นแก่คนต่างด้าว โคนคนต่างด้าวนั้นเป็นผู้ร้องขอ สัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ อาจแยกพิจารณา ดังนี้.-

(2.1) หลักเกณฑ์ของการแปลงสัญชาติ ปรากฏอยู่ใน พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า “คนต่างด้าวซึ่งมีคุณสมบัติครบถ้วนดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติ เป็นไทยได้

- (1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ
- (2) มีความประพฤติดี
- (3) มีอาชีพเป็นหลักฐาน
- (4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติไทย เป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี
- (5) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

อธิบาย มาตรา 10

(1) “บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย” หมายความว่า บรรลุนิติภาวะโดยอายุ กล่าวคือ เมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ (ม.19 ป.พ.พ.) ประการหนึ่ง หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส กล่าวคือ การสมรสได้ทำเมื่อชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้ว (ม.1448 ป.พ.พ.) อีก ประการหนึ่ง

“และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ” หมายความว่า คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติ เป็นไทย นอกจากจะต้องบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยแล้ว ยังต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว ตามกฎหมายภายในของประเทศที่คนต่างด้าวนั้นมีสัญชาติอีกด้วย โดยเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ที่คนต่างด้าวนั้นมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ให้เจ้าหน้าที่เห็นว่าตนบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายภายใน ของประเทศที่คนต่างด้าวนั้นมีสัญชาติ

(2) “มีความประพฤติดี” หมายความว่า ต้องไม่ใช่เป็นคนเกเร เสเพล ติดสุรา ยา เสพติด หรือเคยต้องคดีอาญามาแล้ว ทั้งนี้ให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาด ไทยที่จะพิจารณาว่าคนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยนั้นมีความประพฤติดีหรือไม่

โดยอาศัยผลการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบการใช้ดุลย-
พินิจ

(3) “มีอาชีพเป็นหลักฐาน” หมายความว่า สามารถหารายได้มาเลี้ยงตนและครอบครัว
(ในกรณีสมรสแล้ว) ได้ โดยอาศัยอาชีพที่แน่นอนและเป็นหลักแหล่ง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิด
ภาระแก่รัฐบาลในการที่จะต้องช่วยเหลือหาอาชีพให้ทำมาหากินอีกด้วย

(4) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็น
ไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หมายความว่า ก่อนที่จะร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทย คนต่าง
ด้าวนั้นต้องมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นเวลาติดต่อกันไม่ขาดสายไม่น้อยกว่า 5 ปี
แล้ว ทั้งนี้ มุ่งประสงค์ให้คนต่างด้าวนั้นเพิ่มความผูกพันและความจงรักภักดีต่อประเทศไทย
มากขึ้น

(5) “มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” หมายความว่า ต้องพูดภาษา
ไทยและฟังภาษาไทยเข้าใจได้ โดยให้ผู้บังคับการตำรวจสันติบาลเป็นผู้สอบความรู้ภาษาไทย
คนต่างด้าวผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนคนต่างด้าวผู้มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้
ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้สอบความรู้ภาษาไทย (พิจารณาจากกฎกระทรวง
พ.ศ. 2510 ประกอบ)

พึงสังเกตด้วยว่า หลักเกณฑ์ของการแปลงสัญชาติเป็นไทยทั้ง 5 ประการ ตามมาตรา
10 นี้ คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติต้องมีลักษณะและคุณสมบัติครบทั้ง 5 ประการ จะขาด
ประการหนึ่งประการใดไม่ได้ มิฉะนั้น จะขอแปลงสัญชาติไม่ได้

ข้อยกเว้น มาตรา 10(4) และ (5) หมายความว่า แม้คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติ
เป็นไทย ขาดลักษณะและคุณสมบัติตามมาตรา 10(4) และ (5) ก็สามารถขอแปลงสัญชาติ
ได้ หากคนต่างด้าว นั้น มีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่ง ตามมาตรา 11 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508
ซึ่งบัญญัติว่า “บทบัญญัติในมาตรา 10(4)และ (5) มิให้นำมาใช้บังคับ ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติ
เป็นไทย

(1) ได้กระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย หรือได้ทำคุณประโยชน์
ให้แก่ทางราชการ ซึ่งรัฐมนตรีเห็นสมควร

(2) เป็นบุตรหรือภริยาของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือขอผู้ได้กลับคืนสัญชาติ
ไทย

(3) เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน”

อธิบาย มาตรา 11

(1) ตัวอย่าง “การกระทำความดีความชอบเป็นพิเศษต่อประเทศไทย” เช่น เข้าช่วยการรบของกองทัพไทย ในการป้องกันอธิปไตยของประเทศไทยจากศัตรูผู้รุกรานด้านชายแดน จังหวัดปราจีนบุรีจนชนะศัตรู

ตัวอย่าง “การทำคุณประโยชน์ให้แก่ทางราชการ” เช่น บริจาคทรัพย์สินของให้แก่หน่วยราชการ อุทิศตนช่วยงานด้านสาธารณกุศล เช่น ปฏิบัติงานช่วยสภากาชาดไทยด้วยดีตลอดมา

(2) เป็นบุตรหรือภริยาของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย” หรือ “ของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย” หมายถึงภริยาหรือบุตรเท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์จากมาตรา 11(2)

(3) “เป็นผู้ได้เคยมีสัญชาติไทยมาก่อน” อาจหมายถึงหญิงที่มีสัญชาติไทยซึ่งทำการสมรสกับคนต่างด้าว แล้วขอสละสัญชาติไทยไปถือสัญชาติสามี ภายหลังกลับมาขอแปลงสัญชาติเป็นไทย หรือบุคคลซึ่งเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาเป็นคนต่างด้าว แล้วขอสละสัญชาติไทยไปถือสัญชาติบิดามารดา ภายหลังกลับมาขอแปลงสัญชาติเป็นไทย

(2.2) แบบพิธีในการแปลงสัญชาติ

คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ต้องปฏิบัติตามแบบพิธีในการแปลงสัญชาติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้.-

(ก) ยื่นคำขอแบบ ป.ช.1

(ข) รูปถ่าย 10 รูป (ขนาด 4×6 ซม. รูปถ่ายหน้าตรงไม่สวมหมวก) พร้อมทั้งหลักฐานต่าง ๆ เพื่อประกอบการพิจารณาคำขอ เช่น สำเนาทะเบียนบ้าน ใบสูติบัตร ตลอดจนหลักฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นในลักษณะเป็นคุณแก่คนต่างด้าวนั้นให้ได้รับอนุญาตแปลงสัญชาติ เช่น หลักฐานที่แสดงว่าคนต่างด้าวนั้นได้ช่วยเหลือราชการ องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ หรือ องค์กรสาธารณกุศลต่าง ๆ เป็นต้น

(ค) ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการขอแปลงสัญชาติครั้งละ 5,000 บาท (พิจารณารายละเอียดจาก มาตรา 12 วรรคแรกประกอบ)

อนึ่ง หากคนต่างด้าวนั้นขอแปลงสัญชาติไทยให้แก่บุตร (ยังไม่บรรลุนิติภาวะ) พร้อมกับตน ให้ปฏิบัติตามแบบพิธีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 วรรคสอง (พิจารณารายละเอียดจากมาตรา 12 วรรคสองประกอบ)

(ง) วิธียื่นคำขอ ในกรณีคนต่างด้าวนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ส่วนกรณีคนต่างด้าวนั้นมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้ยื่นคำขอต่อผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น

(จ) เป็นดุลยพินิจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวที่แปลงสัญชาติเป็นไทยหากอนุญาต ก็จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

(ฉ) หลังจากได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะจัดการให้คนต่างด้าวผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยทำการปฏิญาณตนว่าจะมีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อประเทศไทยสืบต่อไป

(2.3) ผลแห่งการแปลงสัญชาติ พิจารณาตามลำดับดังนี้.-

2.3.1 เมื่อคนต่างด้าวได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติเป็นไทยแล้ว ถือว่าได้สัญชาติไทยเมื่อประกาศอนุญาตให้ถือสัญชาติไทยได้ในราชกิจจานุเบกษา

2.3.2 มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว กล่าวคือ คนต่างด้าวผู้ร้องขอแปลงสัญชาติเท่านั้นที่ได้สัญชาติไทย หากมีผลไปถึงภริยาบุตรหรือสามี หรือบุคคลอื่นแต่ประการใดไม่ข้อสังเกต นับแต่เมื่อได้ประกาศอนุญาตให้ถือสัญชาติไทยได้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว คนต่างด้าวผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติ ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ในฐานะเป็นคนไทย ดุจเดียวกับบุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยเกิดจากบิดาเป็นคนสัญชาติไทยทุกประการ เว้นแต่เฉพาะในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้

(ก) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติอาจจะถูกถอนสัญชาติไทยได้หากกรณีเข้าหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 19 พ.ร.บ.สัญชาติฯ

(ข) บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติอาจจะถูกจำกัด สิทธิบางประการ เช่น ถูกจำกัดสิทธิบางประการในการเข้ารับราชการทหาร หรือเข้าทำกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ หรือถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการตามกฎหมายเลือกตั้ง เป็นต้น (บุคคลผู้ได้รับอนุญาตให้แปลงสัญชาติฯ หากประสงค์จะขอรับหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทย ต้องชำระค่าธรรมเนียมฉบับละ 500 บาท)

(3) การได้สัญชาติไทยโดยการสมรส

สืบเนื่องจากหลักการทั่วไปว่าด้วยสัญชาติที่นานาประเทศยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “คนในครอบครัวเดียวกันควรมีสัญชาติเดียวกัน” จึงเป็นที่มาของบทบัญญัติแห่งกฎหมายสัญชาติของประเทศต่าง ๆ บัญญัติให้หญิงต่างด้าวสมรสกับคน (ชาย) ที่มีสัญชาติของประเทศตนย่อมได้สัญชาติของประเทศตนตามไปด้วย

สำหรับประเทศไทยก็ยึดหลักการดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน โดยกฎหมายสัญชาติไทยได้วางหลัก การได้สัญชาติไทยโดยการสมรสไว้ดังปรากฏอยู่ใน มาตรา 9 พ.ร.บ. สัญชาติฯ

ซึ่งบัญญัติว่า “หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

อธิบาย มาตรา 9 พ.ร.บ.สัญชาติฯ

หมายความว่า หญิงต่างด้าวที่ได้สมรสอาจได้สัญชาติไทยตามสามีได้ หากมีลักษณะคุณสมบัติ และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ มาตรา 9 ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้.—

(1) หญิงนั้นต้องเป็นคนต่างด้าวผู้มีได้มีสัญชาติไทย

(2) หญิงต่างด้าวนั้นได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย โดยถูกต้องตามกฎหมาย

ปัญหาตามข้อ (2) ที่ควรพิจารณาคือ อย่างไรก็ตามเรียกว่า “โดยถูกต้องตามกฎหมาย” หมายความว่า เงื่อนไขแห่งการสมรสในกรณีนี้ให้อยู่ภายใต้ บทบัญญัติมาตรา 19 พ.ร.บ ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 ซึ่งบัญญัติว่า “เงื่อนไขแห่งการสมรสให้เป็นไปตามกฎหมายสัญชาติของคู่กรณีแต่ละฝ่าย” หมายความว่า การสมรสจะถูกต้องตามกฎหมายต่อเมื่อเงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายสัญชาติของฝ่ายชาย และเงื่อนไขแห่งการสมรสตามกฎหมายสัญชาติของฝ่ายหญิงที่ทำการสมรสกันนั้นครบบริบูรณ์ (กฎหมายสัญชาติของคู่กรณีแต่ละฝ่าย ตามนัยแห่ง มาตรา 19 พ.ร.บ.ขัดกันฯ หมายถึงกฎหมายสัญชาติในขณะที่ทำการสมรส

สำหรับเรื่องแบบแห่งการสมรสนั้น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 20 วรรคสอง แห่ง พ.ร.บ. ขัดกันฯ ซึ่งบัญญัติว่า “การสมรสระหว่างคนในบังคับสยาม หรือคนในบังคับสยามกับคนต่างด้าวซึ่งได้ทำในต่างประเทศโดยถูกต้องตามแบบที่กฎหมายสยามกำหนดไว้ย่อมเป็นอันสมบูรณ์” หมายความว่า กรณีคนไทยด้วยกันเอง หรือชายไทยกับหญิงต่างด้าวทำการสมรสในประเทศไทย ต้องปฏิบัติตามแบบที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ ตาม มาตรา 1457, มาตรา 1458 แห่ง ป.พ.พ.กล่าวคือ ต้องไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอ โดยนายอำเภอเป็นผู้รับจดทะเบียน ส่วนกรณีทำการสมรสกันในต่างประเทศก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันต่างกันแต่เพียงว่าให้ต้องไปจดทะเบียนสมรสที่สถานทูตหรือสถานกงสุลไทยที่ตั้งอยู่ในต่างประเทศนั้น โดยพนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียน

ข้อสังเกต ประการแรกคือ ผลจากการที่หญิงต่างด้าว ซึ่งได้สัญชาติไทยโดยการสมรสดังกล่าวมาข้างต้น อาจทำให้ญาติต่างด้าวนั้นมี 2 สัญชาติ คือ สัญชาติไทยตามสามี และสัญชาติเดิมของตนที่มีอยู่ก่อนการสมรส เพราะ พ.ร.บ.สัญชาติฯ ไม่ได้บัญญัติไว้ว่าให้ขาดจากสัญชาติเดิมแต่ประการใด ฉะนั้น ประเด็นที่ว่า จะขาดจากสัญชาติเดิมหรือไม่ จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายสัญชาติแห่งประเทศที่หญิงนั้นมีสัญชาติอยู่เดิมเป็นเกณฑ์ตัดสิน

(3) นับแต่ได้สัญชาติไทยโดยการสมรสถูกต้องตามกฎหมายแล้ว หญิงต่างด้าวนั้นย่อมมีสิทธิและหน้าที่ดุจเดียวกับหญิงมีสามีซึ่งเป็นสัญชาติไทยทุกประการ เว้นแต่อาจจะถูกถอนสัญชาติไทยได้ หากเข้ากรณีตาม มาตรา 16 พ.ร.บ. สัญชาติฯ หรืออาจจะถูกจำกัดสิทธิบางประการ เช่น สิทธิทางการเมือง เป็นต้น

(4) การกลับคืนสัญชาติไทย

การกลับคืนสัญชาติไทย คือ การที่บุคคลคนหนึ่งได้เสียสัญชาติเดิมไป บุคคลนั้นอาจได้สัญชาติเดิมของตนกลับคืนมาได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ตาม พ.ร.บ. สัญชาติฯ หมวด 3 “การกลับคืนสัญชาติไทย” มาตรา 23 และ มาตรา 24 โดยแยกพิจารณากรณีการกลับคืนสัญชาติไทยได้เป็น 2 กรณี

กรณีตามมาตรา 23 พ.ร.บ. สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “หญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สละสัญชาติไทยในกรณีที่ได้สมรสกับคนต่างด้าว ตามมาตรา 13 ถ้าได้ขาดจากการสมรสแล้วไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ ย่อมมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้

การขอกลับคืนสัญชาติไทยให้ยื่นแสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

อธิบายมาตรา 23 วรรคหนึ่ง หมายความว่า กรณีที่หญิงซึ่งมีสัญชาติไทย ไม่ว่าจะได้สัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิต หรือหลักดินแดนหรือโดยการแปลงสัญชาติก็ตาม และได้สละสัญชาติไทยเพราะได้สมรสกับคนต่างด้าว ทำให้หญิงนั้นได้สัญชาติของสามีโดยอัตโนมัติหรือโดยผลของกฎหมายแห่งประเทศเจ้าของสัญชาติของสามีแล้วแต่กรณีต่อมาปรากฏว่าหญิงนั้นได้ขาดจากการสมรสดังกล่าว ไม่ว่าจะเพราะสามีตาย หย่าขาดกันตามกฎหมาย หรือสามีเป็นคนสาปสูญก็สุดแท้แต่กรณีเมื่อเป็นดังนี้ หญิงนั้นมีสิทธิขอกลับคืนสัญชาติไทยได้ โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 23 วรรคสอง

อธิบาย มาตรา 23 วรรคสอง

ให้หญิงผู้ประสงค์กลับคืนสัญชาติไทย ปฏิบัติดังนี้.-

(1) ยื่นคำขอแบบ ก.ช.2 พร้อมกับแนบหลักฐานการขาดจากการสมรสกับคนต่างด้าวนั้นเสนอต่อผู้บังคับการตำรวจสันติบาลในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดให้ยื่นคำขอต่อผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น ในกรณีอยู่ต่างประเทศให้ยื่นคำขอต่อพนักงานทูต ณ สถานทูตไทย หรือกงสุล ณ สถานกงสุลไทยแห่งประเทศนั้น

ข้อสังเกต มาตรา 23 พ.ร.บ. สัญชาติฯ มิได้กำหนดระยะเวลาแห่งการยื่นคำขอไว้ จึงยื่นคำขอกลับคืนสัญชาติในกรณีดังกล่าวนี้เมื่อไรก็ได้ภายหลังขาดจากการสมรส โดยต้อง

เสียค่าธรรมเนียมค่าขอกลับคืนสัญชาติไทยครั้งละ 1,000 บาท

กรณีตามมาตรา 24 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาขณะที่ตนยังไม่บรรลุนิติภาวะ ถ้าประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงภายในสองปีนับแต่วันที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ”

อธิบาย มาตรา 24

หมายความว่า กรณีที่บุคคลผู้เคยมีสัญชาติไทยไม่ว่าโดยหลักสืบสายโลหิตหรือหลักดินแดนก็ตาม ต่อมาบุคคลนั้นได้เสียสัญชาติไทยตามบิดาหรือมารดาไปในขณะที่บุคคลนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่ว่าจะเป็เพราะบิดาหรือมารดาถูกถอนสัญชาติไทย หรือบิดามารดาแปลงสัญชาติไทยไปถือสัญชาติอื่น เป็นต้น หากบุคคลนั้นประสงค์จะกลับคืนสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอแบบ ก.ช.3 ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติคล้ายคลึงกันกับกรณีหญิงไทยขาดจากการสมรสกับคนต่างด้าวขอกลับคืนสัญชาติไทยดังกล่าวมาข้างต้น ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ต้องยื่นคำขอภายในสองปีนับแต่วันที่บุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายไทย และกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ ทั้งการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทยตาม มาตรา 24 นี้ เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่จะใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคำขอ

ในกรณีได้รับอนุญาตให้กลับคืนสัญชาติไทย ถือว่ามีผลนับตั้งแต่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น

ข. การเสียสัญชาติไทย อาจแยกพิจารณาเป็น 3 ข้อ ดังนี้.-

(1) การเสียสัญชาติไทยโดยผลแห่งกฎหมาย (การแปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว) พิจารณาได้จาก มาตรา 22 พ.ร.บ. สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว...ย่อมเสียสัญชาติไทย” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและได้แปลงสัญชาติเป็นคนต่างด้าว จะขาดเสียจากสัญชาติไทย ต้องครบองค์ประกอบ 2 ข้อ คือ

(ก) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และกฎหมายแห่งประเทศที่ผู้ขอแปลงสัญชาติจะไปมีสัญชาติใหม่

(ข) ผู้ขอแปลงสัญชาติต้องปฏิบัติตามระเบียบและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายสัญชาติแห่งประเทศที่ผู้ขอแปลงสัญชาติจะไปมีสัญชาติใหม่นั้นครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว

ข้อสังเกต นอกจากต้องครบองค์ประกอบ ข้อ (ก) และ (ข) ข้างต้นแล้วกฎหมาย (ประเทศเจ้าของสัญชาติเดิม) บางประเทศยังกำหนดองค์ประกอบ (เงื่อนไข) เพิ่มอีกประการหนึ่งคือ ผู้ขอแปลงสัญชาตินั้น ต้องได้รับอนุญาตในการขอแปลงสัญชาติจากรัฐบาลแห่งประเทศ

ตนเสียก่อน มิฉะนั้นแล้ว ยังถือว่าได้ขาดจากสัญชาติเดิม (พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยเสียก่อน)

(2) การเสียสัญชาติไทยโดยความประสงค์ของผู้มีสัญชาติไทยเอง ซึ่งมีอยู่ 3 กรณี โดยอาจแยกพิจารณา ดังนี้

(2.1) โดยการแสดงความจำนงสละสัญชาติในกรณีที่เป็นหญิงซึ่งมีสัญชาติไทยทำการสมรสกับคนต่างด้าว พิจารณาได้จาก มาตรา 13 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “หญิงซึ่งมีสัญชาติไทยและได้สมรสกับคนต่างด้าว และอาจถือสัญชาติของสามีได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” หมายความว่า การเสียสัญชาติไทย ตาม 2.1 ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(ก) ได้ทำการสมรสกับคนต่างด้าว

(ข) การสมรสนั้นเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย (พิจารณาจากเงื่อนไขและแบบแห่งการสมรส พ.ร.บ.ว่าด้วยการจัดการแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 19 และมาตรา 20 ประกอบ)

(ค) ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามี หญิงนั้นอาจถือสัญชาติของสามีได้ กล่าวคือ

(1) การสมรสนั้นสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของประเทศสามีให้ใช้บังคับ

(2) กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามีมีบทบัญญัติให้หญิงนั้นถือสัญชาติของสามีได้

(3) หญิงนั้นได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขตามที่กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของสามีกำหนดไว้เพื่อให้ได้สัญชาติของสามีครบถ้วนแล้ว

(ง) หญิงนั้นได้แสดงความจำนงโดยการยื่นคำขอสละสัญชาติไทยตามแบบ ส.ช.1 กล่าวคือ ในกรณีที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ในกรณีมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด ให้ยื่นคำขอต่อผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น แต่ถ้ามีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานทูต ณ สถานทูตไทยหรือกงสุล ณ สถานกงสุลไทย แห่งประเทศนั้น

ข้อสังเกต เมื่อปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้นทั้งหมด ก็ถือได้แล้วว่าหญิงนั้นขาด (เสีย) สัญชาติไทยเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยไม่ต้องทำการขออนุญาตต่อไปอีก เพราะ

กฎหมายมิได้บัญญัติบังคับไว้ ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง การขาด (เสีย) สัญชาติไทยของหญิงนั้นในกรณีนี้มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ไม่มีผลไปถึงบุคคลอื่นด้วย แต่ประการใด

(2.2) โดยการใช้สิทธิขอสละสัญชาติไทย ในกรณีที่เป็นคนสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรแต่บิดาเป็นคนต่างด้าวในเรื่องนี้พิจารณาได้จาก มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของบิดาได้ตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของบิดา หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้แสดงความจำนงต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มิอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อได้พิจารณาความจำนงดังกล่าวแล้วเห็นว่ามีหลักฐานเชื่อถือได้ว่าผู้นั้นอาจถือสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่นได้จริงก็ให้รัฐมนตรีอนุญาต เว้นแต่ในระหว่างประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม รัฐมนตรีจะสั่งระงับการสละสัญชาติไทยรายใดก็ได้”

หมายความว่า แม้ประเทศไทยจะใช้หลักสืบสายโลหิตและหลักดินแดนควบกันไปได้ปฏิบัติต่อผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตกระชับแน่นกว่าผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน กล่าวคือ โดยหลักทั่วไปผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตนั้นไม่มีสิทธิสละสัญชาติเลย และจะถูกถอนสัญชาติไม่ได้เลย แต่ผู้ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนนั้น ในบางกรณีก็มีสิทธิสละสัญชาติในบางกรณีก็อาจถูกถอนสัญชาติได้ มาตรา 14 เป็นมาตราที่ให้สิทธิซึ่งหมายความว่า ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อถือว่าเป็นความจริงแล้ว รัฐมนตรีต้องอนุญาตให้สละสัญชาติไทยที่เดียวจะไม่อนุญาตไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นเวลาในระหว่างประเทศไทยมีการรบหรืออยู่ในสถานะสงคราม เจอนไขแห่งการมีสิทธิที่จะขอสละสัญชาติตามมาตรา 14 นั้น มีหลักเกณฑ์ดังนี้.—

(ก) มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักร หรือได้รับการแปลงสัญชาติเป็นไทยเพราะเป็นบุตรของผู้แปลงสัญชาติเป็นไทยในขณะที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และบิดาขอแปลงสัญชาติไทยให้ด้วย

(ข) บิดาเป็นคนต่างด้าว คือผู้ที่มีได้มีสัญชาติไทย

(ค) เป็นการขอสละสัญชาติไทยเพื่อถือเอาสัญชาติของบิดา หรือสัญชาติอื่นไม่ใช่สละสัญชาติไทยเฉย ๆ ทั้งนี้เพราะมาตรา 14 ประสงค์จะให้บุคคลในครอบครัวเดียวกันมีสัญชาติเดียวกัน

(ง) ตามกฎหมายของประเทศที่บิดามีสัญชาติยอมให้ผู้ขอสละสัญชาติไทยถือเอาสัญชาตินั้น ซึ่งทั้งนี้จะต้องปรากฏว่า

(1) ผู้ขอสละสัญชาติเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายซึ่งกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของประเทศบิดาบัญญัติให้ใช้บังคับ และ

(2) กฎหมายว่าด้วยสัญชาติของประเทศของบิดามีบัญญัติให้บุตรถือเอาสัญชาติของบิดา (คือใช้หลักสืบสายโลหิต)

(จ) ได้ยื่นคำขอแบบ ส.ช.2 ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในประเทศไทย หรือพนักงานทูต ณ สถานทูตไทยหรือกงสุล ณ สถานกงสุลไทย ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มิอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์

เมื่อรัฐมนตรีได้พิจารณาคำขอแล้วเห็นว่า มีหลักฐานอันควรเชื่อถือก็ต้องสั่งอนุญาตให้สละสัญชาติ

ข้อสังเกต การสละสัญชาติไทยตามกรณี 2.2 นี้ มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวผู้ขอสละเท่านั้น และมีผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 14 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 (ดูรายละเอียด ใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หน้า 44)

(2.3) โดยการขอสละสัญชาติไทยในกรณีที่มีสัญชาติไทยและมีสัญชาติตามกฎหมายของประเทศอื่นด้วย พิจารณาได้จาก มาตรา 15 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยขณะที่บิดาเป็นคนต่างด้าวและอาจถือสัญชาติของบิดาได้ หรือผู้ซึ่งได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสอง แต่ไม่ได้แสดงความจำนงภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 14 หรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยและสัญชาติอื่นหรือผู้ซึ่งมีสัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติ ถ้าประสงค์จะสละสัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สละสัญชาติไทยให้อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี”

หมายความว่า การขอสละสัญชาติตามมาตรา 15 นี้ไม่ใช่สิทธิของผู้ขออย่างในกรณี (2.2) คือรัฐมนตรีจะอนุญาตหรือไม่อยู่ในดุลพินิจของรัฐมนตรี การสละสัญชาติไทยย่อมมีผลเมื่อรัฐมนตรีอนุญาต และมีผลเป็นการเฉพาะตัว ถ้าภริยาและบุตรประสงค์จะสละสัญชาติไทยก็ต้องยื่นคำขอขึ้นมต่างหาก ทั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ

ความมุ่งหมายของมาตรา 15 ก็เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ประเทศควรคำนึงในการบัญญัติกฎหมายสัญชาติ คือ บุคคลคนหนึ่งไม่ควรมีสัญชาติตั้งแต่สองสัญชาติขึ้นไป กรณีที่คนไทยอาจมีสัญชาติสองสัญชาติได้ ตัวอย่างเช่น ได้สัญชาติตามหลักสืบสายโลหิตทางบิดาหรือทางมารดาตั้งกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่โดยเหตุที่ไปเกิดในต่างประเทศซึ่งใช้หลัก

ดินแดน จึงได้สัญชาติของต่างประเทศนั้นด้วยในกรณีดังกล่าวนี้ เขาก็มีสัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติและสัญชาติต่างประเทศตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติของต่างประเทศนั้นด้วย ถ้าคนไทยผู้นั้นเห็นว่าเขามีหลักแหล่งอยู่ที่ต่างประเทศนั้นและประสงค์จะมีสัญชาติต่างประเทศ สัญชาติเดียวก็ขอสละสัญชาติไทยได้ เป็นแต่รัฐมนตรีจะอนุญาตหรือไม่เท่านั้น

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 15 วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียดใน พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2525 หน้า 45)

(8) การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติ

อาจแยกการพิจารณาออกเป็น

(3.1) การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติไทยจากหญิงต่างด้าวที่ได้สัญชาติไทย โดยการสมรสกับชายไทย

พิจารณาได้จากมาตรา 16 พ.ร.บ.สัญชาติ ซึ่งบัญญัติว่า

“หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สัญชาติไทยโดยการสมรสอาจถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ

(2) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

อธิบาย มาตรา 16

อนุมาตรา (1) เป็นกรณีที่การสมรสนั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญ ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสมรสนั้นเอง กฎหมายให้โอกาสให้ถอนสัญชาติได้ เพราะหญิงอาจเอาการสมรสกับชายไทยเป็นวิถีทางเพื่อให้ได้สัญชาติไทยเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของหญิงเอง หรือเพื่อดำเนินการเป็นปฏิปักษ์ต่อประเทศไทย ในกรณีนี้ถ้าหญิงได้ปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความเท็จอันเป็นสาระสำคัญในการสมรสแล้วก็ไม่ควรได้สัญชาติไทย ฉะนั้น อนุมาตรา (1) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะพิจารณาถอนสัญชาติของหญิงได้

อนุมาตรา (2) เป็นกรณีที่หญิงได้กระทำการภายหลังการสมรสซึ่งเป็น ก. การกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ (เช่น ทำการกรรม) หรือ ข. กระทำ

การขัดต่อผลประโยชน์ของรัฐ (ในฐานะเป็นประโยชน์ส่วนรวม เช่น ถ้าเพียงแข่งขันการค้ากับ องค์การค้าของรัฐบาล ก็ถือไม่ได้ว่าขัดกับประโยชน์ของรัฐ) หรือ ค. กระทำการอันเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ อนุมาตรา (2) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะพิจารณาถอนสัญชาติของหญิงได้

อนุมาตรา (3) เป็นกรณีที่หญิงกระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อนุมาตรา (3) จึงให้อำนาจคณะกรรมการตามมาตรา 20 ที่จะถอนสัญชาติของหญิงได้

การถอนสัญชาติไทยนั้นเป็นความจำเป็นสำหรับการเนรเทศ เพราะเมื่อถอนสัญชาติแล้ว ก็ทำให้คนไทยเป็นคนต่างด้าวและเนรเทศได้ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยจะเนรเทศคนไทยไม่ได้ ได้แต่เนรเทศคนต่างด้าว (ดูมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการเนรเทศ พ.ศ. 2499)

อย่างไรก็ดี เพื่อให้เป็นหลักประกันแก่ผู้ที่จะถูกถอนสัญชาติ มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ประกอบด้วยปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน กรรมการ ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมตำรวจ และ อธิบดีกรมอัยการเป็นกรรมการ มีหน้าที่พิจารณาการถอนสัญชาติไทยตามมาตรา 16 มาตรา 17 (1) หรือ (2) มาตรา 18 หรือมาตรา 19

เมื่อมีพฤติการณ์ปรากฏว่า ผู้ใดอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมการพิจารณาแล้ว ให้เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเพื่อสั่งการ”

จะเห็นได้ว่า ก่อนหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้นนี้ ก็จะต้องสอบสวน และถ้าจำเป็นก็ต้องใช้วิธีสืบสวนประกอบ แล้วจึงเสนอคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยด้วยความเที่ยงธรรม

3.2 การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติจากผู้มีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักร แต่บิดาเป็นคนต่างด้าว แบ่งออกเป็น 2 กรณี.-

3.2.1 กรณีตามมาตรา 17 พ.ร.บ.สัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ซึ่งมีสัญชาติไทยเพราะเกิดในราชอาณาจักรไทยโดยมีบิดาเป็นคนต่างด้าวอาจถูกถอนสัญชาติไทยได้ เมื่อปรากฏว่า

(1) ไปอยู่ต่างประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่ยังบรรลุนิติภาวะ

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือฝึกฝอยอยู่ในสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

การถอนสัญชาติไทยตาม (1) หรือ (2) ให้รัฐมนตรีเป็นผู้สั่ง ส่วนการถอนสัญชาติไทยตาม (3) หรือ (4) เมื่อพนักงานอัยการร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง”

อธิบาย มาตรา 17

หมายความว่า ผู้ที่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนอย่างเดียวไม่ได้สัญชาติไทยไม่มั่นคงถาวรเหมือนผู้ได้สัญชาติไทย ตามหลักสืบสายโลหิต กล่าวคือ มาตรา 17 ยอมให้ถอนสัญชาติได้หากเข้าเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง ดังต่อไปนี้.—

(1) ไปอยู่ต่างประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติเป็นเวลาติดต่อกันเกินห้าปี นับแต่วันที่ยุติภาวะ การไปอยู่ในต่างประเทศดังกล่าว ย่อมเป็นการแสดงเจตนาออกไปในลักษณะที่ว่ามีความรู้สึกผูกพัน หรือจงรักภักดีต่อประเทศที่บิดามีหรือเคยมีสัญชาติอย่างใหญ่หลวง หาได้มีความผูกพันหรือจงรักภักดีต่อประเทศไทยเท่าที่ควรจะมีจะเป็นเลย

(เกณฑ์ตามข้อ (1) นี้ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งถอนสัญชาติได้)

(2) มีหลักฐานแสดงว่าใช้สัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น หรือฝึกฝอยในสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น การยังคงถือสัญชาติหรือฝึกฝอยสัญชาติของบิดาหรือสัญชาติอื่น ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นอยู่ในตัวแล้วว่า ผู้นั้นขาดความรู้สึกผูกพันหรือจงรักภักดีต่อประเทศอย่างชัดแจ้งทำนองเดียวกับเกณฑ์ข้อ (1) ข้างต้น (เกณฑ์ตามข้อ (2) นี้ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งถอนสัญชาติได้)

(3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบการเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์ของรัฐ หรือเป็นการเหยียดหยามประเทศชาติ (เกณฑ์ตามข้อ (3) นี้ พนักงานอัยการต้องร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง)

(4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (เกณฑ์ตามข้อ (4) นี้ พนักงานอัยการต้องร้องขอให้ศาลเป็นผู้สั่ง)

3.2.2. กรณีตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ซึ่งมีคำสั่งดังต่อไปนี้.—

“ข้อ 1. ให้ถอนสัญชาติไทยของบรรดาบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็น
คนต่างด้าว หรือมารดาเป็นคนต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่
เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

- (1) ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- (2) ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว หรือ
- (3) ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยโดยไม่ได้อนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง
ทั้งนี้ เว้นแต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาเห็นสมควรและสั่งเฉพาะ
รายเป็นประการอื่น

ข้อ 2. บุคคลตามข้อ 1. ของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 เป็นการถอนสัญชาติไทย
จากผู้ที่ได้สัญชาติไทยอยู่แล้วตามกฎหมาย ถ้าเงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 1. เว้นแต่รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงมหาดไทยจะสั่งเฉพาะรายให้คงมีสัญชาติไทยต่อไปได้

หมายเหตุ : พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 มาตรา 3 ให้ยกเลิกประกาศของคณะ
ปฏิวัติฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535
มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 18 แห่ง พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ.2508 (ดูรายละเอียดใน
พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หน้า 43 และหน้า 44 ตามลำดับมาตรา)

ส่วนข้อ 2. บัญญัติไม่ให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทยในเมื่อเข้า
เงื่อนไขตามข้อ 1. ถ้าเกิดตั้งแต่วันที่ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ใช้บังคับเป็นต้นไป

3.2.3 การเสียสัญชาติไทยโดยการถอนสัญชาติไทยจากผู้ที่แปลงสัญชาติเป็นไทย
พิจารณาได้จาก มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติฯ ซึ่งบัญญัติว่า.-

“รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติไทยแก่ผู้ซึ่งได้สัญชาติไทย โดยการแปลงสัญชาติ เมื่อ
ปรากฏว่า

- (1) การแปลงสัญชาตินั้นได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อความอันเท็จอัน
เป็นสาระสำคัญ
- (2) มีหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงสัญชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม
- (3) กระทำการใด ๆ อันเป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือขัดต่อประโยชน์
ของรัฐ หรือเป็นการเหยียบย่ำประเทศชาติ
- (4) กระทำการใด ๆ อันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของ
ประชาชน
- (5) ไปอยู่ต่างประเทศโดยไม่มีภูมิลำเนาในประเทศไทยเป็นเวลายาวเกินห้าปี หรือ

(6) ยังคงมีสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทย

การถอนสัญชาติไทยตามมาตรานี้จะขยายไปถึงบุตรของผู้ถอนสัญชาติไทย ในเมื่อบุตรนั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะและได้สัญชาติไทยตามมาตรา 12 วรรคสองด้วยก็ได้ และเมื่อรัฐมนตรีสั่งถอนสัญชาติไทยแล้ว ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ”

อนุมาตรา (1) เรื่องการแปลงสัญชาติได้เป็นไปโดยปกปิดข้อเท็จจริงหรือแสดงข้อความอันเป็นเท็จนั้น เราได้ศึกษาระเบียบการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 และกฎกระทรวงของกระทรวงมหาดไทย ตามหนังสือของกระทรวงมหาดไทย ที่ 256/2495 มาแล้ว ซึ่งได้แสดงให้เห็นว่า ผู้ขอแปลงสัญชาติจะต้องถูกสอบสวนในเรื่องอะไรบ้าง เช่น ถ้าปรากฏว่า ผู้ขอแปลงสัญชาติได้ปกปิดข้อเท็จจริงที่ว่าได้เคยทำมาหากินในประเทศคอมมิวนิสต์มาเป็นเวลานาน ก็อาจถูกคณะกรรมการตามมาตรา 20 พิจารณาไปในทางที่เห็นว่าสมควรถอนสัญชาติไทย

อนุมาตรา (2) เป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานแสดงว่าผู้แปลงชาตินั้นยังใช้สัญชาติเดิม คำว่า “ใช้สัญชาติเดิม” ไม่หมายความถึงกับว่าจะต้องไปทำพิธีสละสัญชาติเดิม เพราะตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติอาจไม่มีบทบัญญัติยอมให้สละสัญชาติเดิมได้ คำว่า “ยังใช้สัญชาติเดิม” จึงมีความหมายเพียงว่ายังแสดงตนเป็นคนมีสัญชาติเดิมอยู่เท่านั้น เช่น ยังมีความสัมพันธ์กับบุคคลผู้แทนประเทศเดิมอย่างคนสัญชาตินั้น ๆ ต่อไปตามเดิม เป็นต้น

อนุมาตรา (3) และอนุมาตรา (4) ย่อมมีข้อความอย่างเดียวกับอนุมาตรา (2) และ (3) ของมาตรา 17

อนุมาตรา (5) ผู้แปลงชาตินั้นได้ไปอยู่ต่างประเทศ โดยไม่มีภูมิลำเนา (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 44) ในประเทศไทยเป็นเวลาเกินห้าปี ทั้งนี้ เพราะผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ แต่ในเวลาเดียวกันอาจมีภูมิลำเนาในประเทศไทยได้ ถ้าประเทศไทยจะเป็นถิ่นที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญของเขา

อนุมาตรา (6) ผู้แปลงชาตินั้นยังคงมีสัญชาติของรัฐที่ทำสงครามกับประเทศไทย คำว่า “ยังคงมี” ในที่นี้หมายถึงการมีสัญชาติต่างประเทศเท่านั้น จึงมีความหมายต่างกับคำว่า “ยังใช้” ที่ใช้อยู่ในอนุมาตรา (2) ซึ่งมีความหมายไปในทางการแสดงความฝักใฝ่อยู่ในประเทศสัญชาตินั้น ๆ ส่วนกรณีตามอนุมาตรา (6) นี้เป็นกรณีบุคคลมีสัญชาติสองสัญชาติ ซึ่งสัญชาติหนึ่งเป็นสัญชาติไทย อีกสัญชาติหนึ่งเป็นสัญชาติต่างประเทศ คือได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติ และมีสัญชาติต่างประเทศโดยการเกิดในประเทศนั้นในกรณีที่ประเทศนั้นใช้หลักดินแดน ถ้าสัญชาติต่างประเทศนี้เป็นสัญชาติของประเทศที่ทำสงครามกับประเทศไทยแล้ว ก็อาจถูกถอนสัญชาติได้

คำว่า “รัฐมนตรีมีอำนาจถอนสัญชาติ” นั้น หมายความว่าคณะกรรมการอาจพิจารณาเสนอต่อรัฐมนตรีว่าไม่ควรถอนสัญชาติก็ได้ และในเรื่องถอนสัญชาติโดยการพิจารณาของคณะกรรมการนี้ รัฐมนตรี ซึ่งได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไม่จำเป็นต้องสั่งตามความเห็นของคณะกรรมการเสมอไป และกรณีการถอนสัญชาติจากผู้แปลงชาติเป็นไทยกรณีเดียวเท่านั้น ที่ต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบทั้งนี้ เพราะการได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาตินั้น ได้มาโดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ด้วยเหตุนี้เมื่อจะถอน จึงต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบเช่นกัน

ส่วนที่ 3 สัญชาติและภูมิลำเนาของนิติบุคคล

อาจแยกพิจารณาดังนี้.—

1. สัญชาติของนิติบุคคล

สิ่งแรกที่ควรพิจารณาคือ นิติบุคคลมีสัญชาติหรือไม่ เพราะโดยทั่วไปแล้วนักกฎหมายภายในที่มีได้เป็นผู้สันนิษฐานทางกฎหมายระหว่างประเทศ หรือกฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย หรือกฎหมายการเดินทางเรือทะเล หรือกฎหมายที่ดิน อาจไม่ได้นึกถึงเรื่องสัญชาติของนิติบุคคลเลยก็ได้ เนื่องจากภารกิจแห่งการประกอบวิชาชีพกฎหมายในแต่ละวัน มักจะไม่ประสบปัญหา ทางกฎหมายเกี่ยวกับประเด็นที่ว่า นิติบุคคลหนึ่งเป็นสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติหรือไม่ หรือเป็นนิติบุคคลถือสัญชาติไทย หรือเป็นนิติบุคคลต่างด้าว ประกอบกับเมื่อได้พิจารณาด้วยบทกฎหมายภายในของไทยแล้ว ยิ่งทำให้เกิดความสงสัยเพิ่มมากขึ้นอีก เพราะไม่ปรากฏว่า มีตัวบทกฎหมายในประมวลกฎหมายทั่วไปฉบับใด ระบุไว้อย่างชัดเจนแน่นอนว่า นิติบุคคลจะต้องมีสัญชาติเสมอไป หรือสามารถมีสัญชาติได้ หรือมีสิทธิที่จะขอสัญชาติได้ ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีหรือการได้มาซึ่งสัญชาติของนิติบุคคล ทั้ง ๆ ที่บรรพ 1 หมวด 2 มาตรา 68 ถึงมาตรา 97 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับนิติบุคคลในลักษณะต่าง ๆ เช่น การก่อตั้ง การจดทะเบียน และภูมิลำเนาก็ตาม นอกจากนั้นแล้ว พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 ก็ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญชาติของนิติบุคคลไว้โดยเฉพาะอีกเช่นกัน แต่ตามแนวความคิดทางด้านกฎหมายระหว่างประเทศแล้วถือว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องและหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ นิติบุคคลย่อมต้องมีสัญชาติเสมอมิฉะนั้นแล้ว รัฐอธิปไตยทั้งหลายจะต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับนิติบุคคล นานาประการ เช่น การเรียกเก็บภาษีอากร การให้ความคุ้มครองทางการทูต การที่รัฐจะเข้าดำเนินคดีเรียกร้องค่าเสียหายระหว่างประเทศการใช้อำนาจพิจารณาพิพากษา เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันสำหรับประเทศไทยก็ยังมีกฎหมายเพียง 3 ฉบับ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญชาติของนิติบุคคล ดังนี้คือ.—

(1) พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 6 วรรค 3 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีใด ๆ ที่มีการขัดกันในเรื่องสัญชาติของบุคคล ถ้าสัญชาติหนึ่งสัญชาติใดซึ่งขัดกันนั้นเป็นสัญชาติไทย กฎหมายสัญชาติซึ่งจะใช้บังคับได้แก่ กฎหมายแห่งประเทศสยาม” หมายความว่า มีผลบังคับรวมตลอดทั้งสัญชาติของบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลด้วย กล่าวคือ มีลักษณะเป็นการยืนยันการใช้อำนาจของศาลไทย และยังเป็นกรทำให้บุริมสิทธิแก่กฎหมายไทย เพื่อนำมาปรับกับคดีอันเป็นการสอดคล้องกับหลักการและหลักเกณฑ์ตลอดจนข้อสันนิษฐานของกฎหมายระหว่างประเทศว่า การตีความเกี่ยวกับสัญชาติของประเทศใด ย่อมเป็นอำนาจสิทธิขาดของรัฐอธิปไตยแห่งดินแดนนั้น ๆ

พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดกัน ๔ มาตรา 7 ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการขัดกันในเรื่องสัญชาติของนิติบุคคล สัญชาติของนิติบุคคลนั้นได้แก่ สัญชาติแห่งประเทศซึ่งนิติบุคคลนั้นมีถิ่นที่สำนักงานแห่งใหญ่ หรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่” หมายความว่า กรณีที่นิติบุคคลนั้นมีสองประเทศหรือสองฝ่ายโต้แย้งกันเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติ ก็ให้ถือว่าสัญชาติของนิติบุคคลนั้นได้แก่สัญชาติแห่งประเทศซึ่งนิติบุคคลนั้นมีถิ่นที่สำนักงานใหญ่ หรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่” กล่าวคือ น่าจะหมายถึงกรณีที่นิติบุคคลนั้นมีสัญชาติของประเทศที่มีถิ่นที่สำนักงานใหญ่หรือที่ตั้งทำการใหญ่อยู่แล้ว และยังมีสัญชาติของประเทศอื่นอีกด้วย จึงให้ถือเอาสัญชาติของประเทศ คือประเทศที่มีถิ่นที่สำนักงานใหญ่หรือที่ทำการใหญ่เป็นเกณฑ์ชี้ขาดในกรณีเกิดข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทกันขึ้น

(2) ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 97 บัญญัติให้นิติบุคคลมีสิทธิในที่ดินได้เสมือนกับคนต่างด้าว (พิจารณารายละเอียดจากประมวลกฎหมายที่ดินฯ) และมาตรา 98 ยังวางหลักต่อไปอีกว่า ในกรณีที่นิติบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 97 เข้าเป็นเจ้าของทุน หรือเป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนแล้วแต่กรณีในนิติบุคคลอื่นตามนัยที่กล่าวในมาตรา 97 ให้ถือว่านิติบุคคลดังกล่าวเป็นคนต่างด้าว

(3) พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 บทที่ 1 เรื่องการจดทะเบียนเรือสยาม มาตรา 7 กำหนดให้บุคคลทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย จึงจะเป็นเจ้าของเรือที่จดทะเบียนเป็นเรือสยามได้

โดยสรุปแล้ว ตามระบบกฎหมายไทย การที่นิติบุคคลมีสัญชาติไทยย่อมมีประโยชน์ กล่าวคือ สัญชาติไทยเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับสิทธิตามกฎหมายหลายประการ เช่น การเป็นเจ้าของที่ดิน การจดทะเบียนเป็นเจ้าของเรือเดินทะเล เป็นต้น

2. ภูมิฐานะของนิติบุคคล

พิจารณาจากมาตรา 71 แห่ง ป.พ.พ.อาจแยกภูมิฐานะออกเป็น 3 ประเภท คือ—

(1) ภูมิฐานะถาวร ได้แก่ ถิ่นที่ตั้งสำนักงานหรือที่ตั้งทำการแห่งใหญ่

(2) ภูมิฐานะเฉพาะการ ได้แก่ ถิ่นที่เลือกเอาเป็นภูมิฐานะเฉพาะการตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น

(3) ภูมิฐานะในส่วนกิจการ ได้แก่ ถิ่นที่มีสาขาสำนักงาน ซึ่งถือเป็นภูมิฐานะสำหรับกิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้น

ประโยชน์ในการกำหนดภูมิฐานะของนิติบุคคล

(ก) เป็นประโยชน์สำหรับการจะกำหนดเขตอำนาจศาลที่จะต้องยื่นคำฟ้อง คำร้อง หรือจะถูกดำเนินคดี ณ ศาลแห่งใด

(ข) เป็นเครื่องกำหนดกฎหมายภูมิฐานะซึ่งจะใช้บังคับแก่นิติบุคคลด้วย ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายบัญญัติว่าในเรื่องนั้น ๆ ให้ใช้กฎหมายภูมิฐานะของบุคคลมาบังคับ